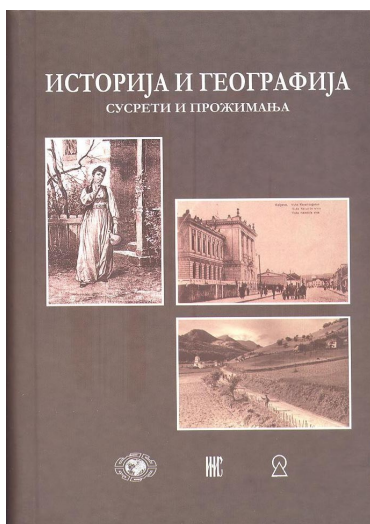

ПРИКАЗ КЊИГЕ „ИСТОРИЈА И ГЕОГРАФИЈА: СУСРЕТ И ПРОЖИМАЊЕ“

Никола Тошић Малешевић*
Министарство одбране Републике Србије,
Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*

Историја и географија: сусрети и прожимања, уредник Софија Божић, Географски институт „Јован Цвијић“ Српске академије наука и уметности, Институт за новију историју Србије, Институт за славистику Руске академије наука, Београд, 2014, 840 страна

Географски институт „Јован Цвијић“ Српске академије наука и уметности, Институт за новију историју Србије и Институт за славистику Руске академије наука у 2014. години објавили су тематски зборник радова под насловом *Историја и географија: сусрети и прожимања*. Тематски зборник обухвата

42 научна рада из различитих области – историје, географије, етнологије и етнографије, социологије и осталих сродних друштвених наука. Главни и одговорни уредник публикације је др Софија Божић. Овај тематски зборник радова носи поменути наслов због тога што је још од краја XIX века у науци присутно, а данас се може рећи да је готово општеприхваћено становиште да су историјска збивања и географски фактори повезани, тј. да су у међузависности и да постоји снажна веза између људских заједница и њиховог природног окружења. Радове у зборнику приложили су научни радници из шест држава: Србије, Русије, Македоније, Босне и Херцеговине, Бугарске и Чешке. Радови су писани на српском, енглеском и руском језику и покривају различите тематске области.

Зборник је подељен на седам тематских целина (области). Прва целина носи назив *Простор* и обухвата девет научних радова. Друга је названа *Границе* и садржи три рада, док је најобимнија трећа целина, насловљена као *Становништво* и има једанаест радова. Четврта целина, под називом *Урбанизација*, има шест радова. Пета (*Природа и друштво*) садржи четири научна рада, док шеста целина (*Картографија*) обухвата три рада. Последња, седма тематска целина, под насловом *Просвета, наука, култура* садржи шест научних радова.

* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

На почетку тематског зборника радова налазе се садржај и предговор главног и одговорног уредника др Софије Божић, након чега следи прва тематска целина. Први рад дело је Александра Крстића и именован је као *Подунавље и Посавина Србије у позном средњем веку. Историјско-географски аспекти истраживања*. У овом раду аутор даје преглед досадашњих истраживања поменутих области, указује на главне историјске изворе и проблеме које они постављају пред истраживаче и читаоцима представља најновије научне резултате истраживања поменуте проблематике. Војин Божинов је аутор другог рада, *The administrative division of Bitolya (Monastir) vilayet*, у којем прати оснивање Битољског (Монастирског) вилаета Османског царства, као и развој административне поделе поменуте провинције (напомена: Битољ се у време Османског царства звао Монастир). Александар Стојановић и Душан Р. Бајагић написали су трећи научни рад ове целине. Насловљен је као *Колаборација у окупираној Европи 1939–1945: компаративна анализа француског, грчког и српског искуства*. У њему су представљени укупан осврт на резултате најновијих историографских истраживања колаборације у Другом светском рату на просторима окупиране Француске, Грчке и Србије, а врше и упоредну анализу француског, грчког и српског искуства колаборације. Четврти рад – *Војногеографски положај Југославије на почетку Хладног рата (1945–1954)* анализира војногеографски положај Југославије у периоду прве деценије хладног рата – од завршетка Другог светског рата до почетка нормализације односа са СССР-ом. Написао га је Александар Животић. У петом раду (*Друштвено-географске и економске карактеристике југословенске зоне Јулијске Крајине 1945–1954*) његов аутор Миљан Милкић анализира организацију власти, структуру становништва, здравство, опште одлике економије, рибарства, пољопривреде, индустрије, туризма, саобраћаја, трговине и међународне размене Зоне Б (југословенска зона тзв. Слободне територије Трста) у раздобљу од 1945. до 1954. године, тј. од завршетка Другог светског рата до престанка постојања тзв. Слободне територије Трста. *Position of the serbian lands in the global geopolitical concepts – contribution to understanding the historical fate of the Serbs in the 20 th and 21 th century* наслов је шестог рада прве тематске целине. Написали су га Небојша Вуковић и Мирчета Вемић и у њему приказују и анализирају глобалне геополитичке концепције истакнутих теоретичара XX века. Циљ аутора је да овим чланком покажу да су бројни војни и политички изазови са којима се српски народ суочавао (а и данас су актуелни) у XX и XXI веку били, пре свега, изазвани и условљени политичко-географским и геостратешким чиниоцима, као што су општи географски положај српских земаља, положај у односу на суседе и велике силе, као и геополитички интереси и концепти поменутих суседа и великих сила. Онджеј Жила и Здењек Кучера у свом (седмом) раду (*Polarization of space in Serbia and its peripheral areas*) разматрају напредак и утицај процеса поларизације простора и насеља на нивоу територијалних јединица, а то су окрузи и општине у Србији у периоду од 1991. до 2011. године. У осмом раду, који је дело Тахира Махмутефендића, насловљеном као *„Independent Kosovo” in the context of the declining American hegemony*, анализирају се и читаоцима представљају краткорочни и дугорочни циљеви које су Сједињене Америчке Државе хтеле постићи међународним признањем и пропагирањем тзв. независности Косова. Последњи, девети рад прве целине, *Историјски развој и модели регионализма у државама Европске уније*, бави се проучавањем феномена, узрока, развоја и последица

регионализма у државама Европске уније, а такође су анализирани и актуелни модели регионализма. Написали су га Ана Јовановић и Дарко Вуковић.

Први рад друге тематске целине носи назив *Од демаркационе линије до међународно признате границе – Војска и дипломатија у борби за јужне границе Краљевине СХС 1919–1920*, а аутор Дмитар Тасић разматра и проучава везе између дипломатске и војне акције које је Краљевина СХС водила током 1919. и 1920. године како би обезбедила повољније разграничење са Албанијом и Бугарском. Установљењем улоге и степена одговорности Милована Ђиласа у утврђивању међурепубличке границе између Србије и Хрватске, након завршетка Другог светског рата, бавио се Александар В. Милетић у другом раду друге целине који носи назив *Милован Ђилас и питање разграничења између Србије и Хрватске 1945. године*, док се местом и значајем југословенско-бугарских пограничних сабора одржаваних у периоду нормализације југословенско-бугарских односа 1956–1958. године бавио Владимир Љ. Цветковић у последњем, трећем раду друге целине насловљеном као *Сабори на југословенско-бугарској граници 1956–1958*.

Трећа целина почиње научним радом Тамаре Лукић и Невене Ђурчић (*Ethno-demographic situation of the population in Kosovo and Metohija in the beginning of the 20 th century*) у којем се ауторке баве приказивањем етничке и демографске ситуације на Косову и Метохији на почетку XX века, док је оно још увек било под влашћу Османског царства. У другом раду ове тематске целине (*Demographic changes in the Kingdom of SCS and the Kingdom of Yugoslavia*) аутори Милка Бубало Живковић и Бојан Ђерчан анализирају полно-старосне промене, као и промене вероисповести, матерњег језика и етничког састава у структури становништва Краљевине СХС/Краљевине Југославије. Жељко Бјељац и Александра Терзић у трећем раду, *Suffering of population in Bačka and Baranja in 1941 and 1942*, приказују страдање становништва Бачке и Барање у 1941. и 1942. години, као и демографску анализу цивилних жртава, што укључује њихов пол, старост и националну структуру, док Мирјанка Мацевић и Биљана Апостоловска Тошевска у наредном (четвртном) раду под називом *Changes in the national structure of the Republic of Macedonia*, анализирају промене у етничкој структури Републике Македоније и указују на процес константног смањивања удела Македонаца у укупном становништву и повећање удела осталих националности. Пети рад треће тематске целине дело је Нине Логинове, Ксеније Зазулине, Олге Чернове, Јурија Шушкина и Александре Акашкине. Насловљен је као *The role of the population migration in the regions labor potential formation* и у њему се анализира утицај кретања становништва на развој људских ресурса у аутономној Републици Мордовији (налази се у оквиру Руске Федерације). Наредни, шести рад написао је Слободан Селинић. Носи наслов *Националне мањине у Србији 1945–1961: политички значај* и у њему су саопштени резултати истраживања значаја и положаја националних мањина у Србији током периода од 1945. до 1961. године. Вера Гудац Додић у (седмом) раду *Простор као судбина: живот женског становништва у градским и сеоским насељима у Србији током друге половине 20. века*, описује различите факторе који су утицали на живот жена у Србији од 1945. године па надаље, као и разлике у животу жена у градским и сеоским подручјима. Осми рад треће целине (*Territorial-demographic and functional organisations of the Negotinska Krajina settlement net*) читаоцима пружа увид у територијално-демографске и функционалне промене мреже насеља Неготинске

Крајине и дело је Љилгане Живковић и Славољуба Јовановића. Драгана Лазаревић је у свом (деветом) раду, под називом *The invention of the Balkan identities: finding the founding fathers and the myths of origin – the montenegrin case*, проучавала убрзани процес изградње нације у Црној Гори у периоду по окончању тзв. ратова за југословенско наслеђе (1991–2001) и њеног одвајања од Србије 2006. године и указала на погрешно тумачење ране историје Црне Горе које спроводе присталице изградње нове нације, као и на то да је случај тзв. дукљанског наратива (који је створен селективним читањем историјских извора) најбољи пример како да се оправда нација као политичка, а не историјска творевина. Десети рад је дело Јурија Владимировича Филипова и Ане Михаиловне Фирсове и зове се *Agriculture as a historical-geographical basis of identity of the russian people*. У њему је анализиран феномен формирања идентитета руског народа на основу изучавања пољопривреде као историјско-географског чиниоца који је имао значајног утицаја на поменути процес формирања идентитета Руса. Последњи, једанаести рад, *History and geography of public health in Moscow region*, бави се анализом промена у здрављу становништва Московског региона у периоду од краја XIX до почетка XXI века и дело је Светлане Малхазове и Наталије Шартове.

Четврта тематска целина почиње радом под називом *The county towns of Mordovian region in the Russian Empire structure* (написали су га Виктор Махајев и Људмила Лемајкина) у којем се испитује просторна организација, начин живота грађана, врсте и изглед градова у данашњој аутономној Републици Мордовији (у Руској Федерацији) у контексту структуре некадашње културе царске Русије. Аутори напомињу да градови поменути у овом раду није требало да унапређују индустрију, трговину или културу, већ су били део административне мреже и вршили су контролне функције, тј. емитовали су моћи руске царске владе у провинцији. Други рад је дело Наташе Милићевић под називом *Идеологија и урбани простор: преименовање градова и улица у Србији 1944–1950*. У њему се врши анализа тадашње владајуће комунистичке идеологије на обликовање урбаног простора у Србији у првим годинама по завршетку Другог светског рата. Ивана Добривојевић је у свом раду (трећем у четвртој целини) *Прилог проучавању урбанизације у Србији непосредно после Другог светског рата* анализирао и представила миграционе и урбанизационе процесе у Србији и Југославији у првој деценији после Другог светског рата. Четврти рад носи наслов *Изазови урбанизације престонице под утицајем фактора неизвесности*. У њему ауторка (Наташа Даниловић Христић) преиспитује положај Београда, његов значај у држави и региону, историјске чињенице које су довеле до његовог данашњег изгледа, раст и ширење града, као и његове економске и демографске услове са циљем да се препознају креативни потенцијали главног града Републике Србије. Пети рад се, делимично, бави интересантном темом из ближе прошлости Београда. Зове се *Стварне и симболичке историјско-географске одлике Булевара краља Александра: студија случаја сече платана* и дело је Наташе Симеуновић Бајић и Александре Мајдаревић. У њему се утврђују и описују главне историјско-географске одлике Булевара краља Александра у Београду, затим се продира дубље у симболички оквир значења његовог идентитета, а ради остварења поменутог циља изабран је случај сече платана из 2010. године. Оливера Добривојевић и Жељко Бјељац разматрали су положај, историјат, становништво, миграциона обележја и одлике Ветерника, предграђа Новог Сада, са циљем да се сагледа развој периурбаног подручја Новог Сада у раду (шестом

по реду у четвртој целини) под називом *Генеза периурбаног подручја Новог Сада на примеру Ветерника*.

Први рад пете целине дело је Валерија Јурченкова и зове се *Impact of natural conditions on the regional historical development (based on the example of the Mordovian land of the XVII century)*. Валериј Јурченков се у поменутом раду бави анализом развоја региона данашње аутономне Републике Мордовије (Руска Федерација) у раном XVII веку када је на том простору владала егзистенцијална криза изазвана екстремном климатском ситуацијом. Милан Радовановић и Радомир Ј. Поповић су у другом раду (*Geographical-historical analysis of the impact of the 1883 eruption of Krakatau volcano on weather in Serbia*) разматрали да ли је и колико ерупција вулкана Кракатау (у данашњој Индонезији) 1883. године утицала на временске прилике у Србији. Трећи рад написао је Урош Ракић и насловљен је као *Вишенаменски канал Дунав–Сава*. У њему аутор представља користи и последице по природну и друштвену средину у случају изградње вишенаменског канала Дунав–Сава (кога планира изградити Република Хрватска у ближој будућности). Последњи, четврти рад пете тематске целине, *The analysis of the territory economic development planning for cultural landscape (by the example of Republic of Mordovia)*, бави се анализом геоеколошког процеса територијално-економског развојног планирања предела на примеру аутономне Републике Мордовије (Руска Федерација) и дело је Анатолија и Станислава Јамашкина.

Шеста тематска целина почиње радом Ирине Генедијевне Коновалове (*Мировые империи на средневековых исламских каратах*) у којем ауторка представља картографску традицију исламске географије од IX до X века у светлу државно-просторно-владајућих односа о којима се расправља у данашњим историјско-географским дискурсима. Мирчета Вемић и Сузана Ловић су у другом раду, *European maps of Kosovo and Metohija as the primary core of Old Serbia from the 16 th do the 20 th century*, уз помоћ историјских и историографских карата водећих европских картографа од XVI до XX века, утврђивали границе и територијалну припадност Старе Србије са њеним примарним језгром Косовом и Метохијом у историјском, етничком, културном, геополитичком и државном погледу из времена турских освајања Балкана, као и времена њиховог повлачења са тог простора. Трећи рад под називом *Historiographic analysis of Novi Sad on the topographic maps* и написали су га Невена Ђурчић, Вук Гарача и Млађен Јовановић. У поменутом раду аутори су желели указати на разлике у приказивању садржаја на топографским картама Новог Сада, у зависности од различитих фактора.

На почетку последње, седме тематске целине налази се научни рад Слађане Анђелковић и Славољуба Јовановића. Назив му је *Настава земљописа у основним школама у Србији у XIX веку* који са историјског, педагошког и методичко-дидактичког аспекта сагледава наставу земљописа (географије) у основним школама у Србији током XIX века. Други рад је дело Душана Р. Бајагића (*Историјски, географски, политичко-правни простори и деловање министара просвете Краљевине СХС*) у којем је аутор истраживао однос историјских, географских и политичко-правних простора и деловања министара просвете Краљевине СХС и то на примеру институција вишег и високог школства. *Настава географије на Београдском универзитету 1945–1960*. назив је трећег научног рада (написао га је Драгомир

Бонџић) у којем се анализира и представља развој научног и наставног рада из географије на Универзитету у Београду у периоду од завршетка Другог светског рата, па све до краја 50-их година XX века. Указивање на (у историјском контексту) улогу и значај српских школа у Румунији у процесу очувања националног идентитета српске националне мањине у поменутој држави тема је четвртог рада седме тематске целине и дело је Зорице Станисављевић Петровић и Слађане Анђелковић. Рад је насловљен као *Српске школе у Румунији у функцији очувања националног идентитета*. Иван Б. Мијатовић се, у (петом) раду *Утицај научних дисциплина војне историје и војне географије на израду ратних планова у Краљевини Србији*, бави утицајем војне историје и војне географије на ратну вештину и израду ратних планова српске војске у периоду од 1878. до 1918. године, док у последњем раду ове целине (уједно и последњем раду у овом тематском зборнику), под називом *Historical and geographical background for the origin of folk arts and crafts in the Nizhny Novgorod region*, Ана Михаиловна Фирсова и Јуриј Владимирович Филипов дају преглед историјске и географске позадине порекла народне уметности и заната у региону града Нижњи Новгород у Русији (град се у време СССР-а звао Горкиј), а такође и преглед проучавања многих фактора који су допринели настанку тзв. хохлома сликарства које је обележје руске народне уметности.

Након тематских целина и научних радова у њима налазе се кратке биографије свих аутора радова у овом тематском зборнику. Сви радови имају резимее на енглеском језику, док они објављени на енглеском и руском језику имају резимее на српском језику. Зборник је добро технички опремљен и садржи црнобеле и колор фотографије, мапе, табеле и различите врсте графикона. Ова публикација је веома значајна за све оне које интересују теме из разних области друштвених наука, а нарочито из историје и географије, јер управо оне омогућавају, како и пише у наслову зборника, сусрете и прожимања. Издавање зборника финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Зборник је штампан у 300 примерака, а извршни издавач је штампарија „Colorgrafx” из Београда.